

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: *Isorhipis nigriceps* (Mannerheim, 1823) - nowy dla fauny Polski gatunek chrząszcza (Coleoptera: Eucnemidae)

Author: Szołtys Henryk, Taszakowski Artur

Citation style: Henryk Szołtys, Artur Taszakowski. (2017). *Isorhipis nigriceps* (Mannerheim, 1823) - nowy dla fauny Polski gatunek chrząszcza (Coleoptera: Eucnemidae). "Acta Entomologica Silesiana" (Vol. 25 (2017), s. 1-5).

Uznanie autorstwa - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie pod warunkiem oznaczenia autorstwa.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

***Isorhipis nigriceps* (MANNERHEIM, 1823) – nowy dla fauny Polski gatunek chrząszcza (Coleoptera: Eucnemidae)**

<http://doi.org/10.5281/zenodo.886662>

HENRYK SZOLTYS¹, ARTUR TASZAKOWSKI²

¹ Park 9, 42-690 Brynek, e-mail: henryk.szoltys@wp.pl

² Katedra Zoologii, Wydział Biologii i Ochrony Środowiska, Uniwersytet Śląski w Katowicach, ul. Bankowa 9, 40-007 Katowice, e-mail: artur.taszakowski@us.edu.pl

ABSTRACT. *Isorhipis nigriceps* (MANNERHEIM, 1823) – a species of beetle (Coleoptera: Eucnemidae) new to the Polish fauna.

Isorhipis nigriceps is recorded from Poland for the first time. One specimen (female) was collected in Low Beskid (southeastern Poland). It is saproxylic, rare collected in the whole range of occurrence species of beetle. The presence of this species in Poland is probably the result of climate warming.

KEY WORDS: beetles, saproxylic species, fauna of Poland, Low Beskid, new record.

WSTĘP

Rodzina Eucnemidae (goleńczykowate), była do tej pory reprezentowana w Polsce przez 21 gatunków (BUCHHOLZ 2005, HILSZCZAŃSKI *et al.* 2015). Ze względu na stosunkowo niewielką ilość obserwacji, Eucnemidae są jak dotąd bardzo słabo poznane, zarówno pod względem biologii jak i rozmieszczenia. Krajowi przedstawiciele tej rodziny to niewielkie owady (3-10 mm), które są typowymi saproksylofagami, w większości związanymi z lasami o naturalnym, często pierwotnym charakterze (BURAKOWSKI 1991, BUCHHOLZ 2005).

Rodzaj *Isorhipis* BOISDUVAL & LACORDAIRE, 1835 obejmuje około 20 gatunków, z których 7 zamieszkuje Palearktykę, a pozostałe – regiony tropikalne (BURAKOWSKI 1991). Z trzech występujących w Europie gatunków z tego rodzaju, dwa są również znane z Polski. *Isorhipis marmottani* (BONVOULOIR, 1871), wykazany z pięciu regionów zoogeograficznych (wg. *Katalogu Fauny Polski*): Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej (HILSZCZAŃSKI *et al.* 2015), Puszczy Białowieskiej (BUCHHOLZ & BURAKOWSKI 1989, BUCHHOLZ & OSSOWSKA 1998, BYK *et al.* 2006, HILSZCZAŃSKI *et al.* 2015), Gór Świętokrzyskich (BYK 2007), Niziny Sandomierskiej (BYK *et al.* 2004), Beskidu Wschodniego (BUCHHOLZ & BURAKOWSKI 1989). *Isorhipis melasoides* (de CASTELNAU, 1835), wykazany z siedmiu regionów: Pobrzeża Bałtyku (LÜLLWITZ 1916), Pojezierza Pomorskiego (BUCHHOLZ 2008), Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej (GRUSZKA & TARNAWSKI 1995, HILSZCZAŃSKI *et al.* 2015), Puszczy Białowieskiej (BOROWSKI 2001), Śląska Dolnego (HORION 1953), Śląska Górnego (ZEBE 1852), Beskidu Wschodniego (BUCHHOLZ & OSSOWSKA 1993).

W kluczu do oznaczania owadów Polski (BURAKOWSKI 1991) ujęty został również *Isorhipis nigriceps* (MANNERHEIM, 1823) z adnotacją o możliwości odnalezienia w południowej części kraju.

Charakterystyka *Isorhipis nigriceps* (MANNERHEIM, 1823)

Zasięg występowania tego gatunku rozciąga się od Hiszpanii (Pireneje) przez góryste obszary Europy południowo-wschodniej (MUONA 2007, RECALDE *et al.* 2007), aż do azjatyckiej części Turcji oraz Kaukazu (MUONA 2007). Na północ dociera do Słowacji (SMATANA 1996, MERTLIK 2008).

W piśmiennictwie (VAN MEER 1999, RECALDE *et al.* 2007) znajdują się informacje, że wszystkie gatunki z rodzaju *Isorhipis* rozwijają się w twardym (nie rozłożonym przez grzyby) drewnie drzew liściastych, głównie buka (*Fagus sylvatica* L.). Jako rośliny żywicielskie *I. nigriceps* prócz buka podawany jest również klon (*Acer* sp.) oraz grab (*Carpinus* sp.). VAN MEER (1999) podaje, że rozwój tego gatunku obserwowano w niewielkim kawałku drewna bukowego (średnica 15 cm, długość 60 cm), z którego wylęgło się około 200 imagines. Gatunkami towarzyszącymi były *Hemicoelus costatus* (ARAGONA, 1830), *Ptilinus pectinicornis* (LINNAEUS, 1758), *Hyperisus plumbeum* (ILLIGER, 1801) (Ptinidae), oraz drapieżne *Opilo mollis* (LINNAEUS, 1758) i *Tillus elongatus* (LINNAEUS, 1758) (Cleridae).

Cykl rozwojowy *I. nigriceps* jest dwuletni. Po trwającym prawie 1,5 roku rozwoju larwalnym, w drugiej połowie sierpnia pojawiają się poczwarki, które następnie zimują. Linienie imaginalne ma miejsce pod koniec marca, w kwietniu dorosłe chrząszcze wydostają się przez cylindryczne otwory. Dorosłe osobniki żyją stosunkowo krótko (VAN MEER 1999).

I. nigriceps znajduje się w czerwonej księdze gatunków zagrożonych IUCN (Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody) z kategorią DD (data deficient) – gatunki o nieokreślonym stopniu zagrożenia, wymagające dokładniejszych danych (NIETO *et al.* 2010).

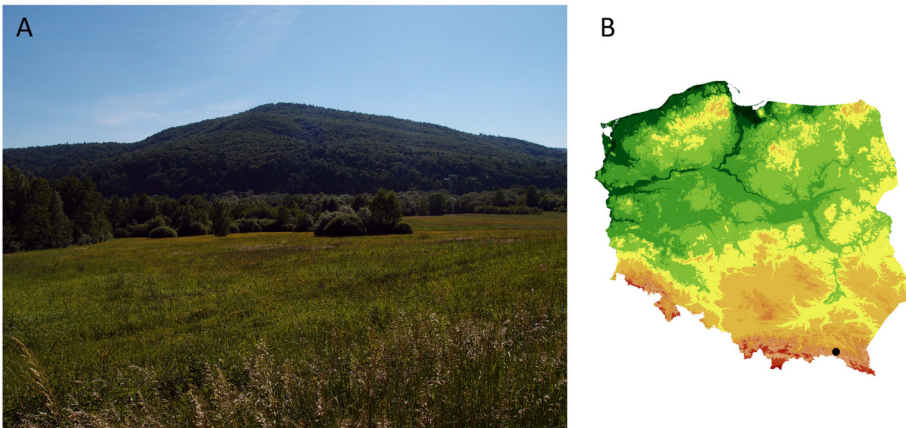
WYNIKI I DYSKUSJA

W wyniku szeroko zakrojonych badań entomologicznych prowadzonych od roku 2010 na terenie Beskidu Niskiego i jego pogórza, 6 czerwca 2015 w okolicach miejscowości Jaśliska [UTM: EV57]: 49°27'N, 21°45'E odłowiony został za pomocą czerpaka entomologicznego jeden osobnik (samica) *Isorhipis nigriceps* (Ryc. 1) (leg. A. Taszakowski, det. et coll. H. Szołtys). Miejscem zbioru (Ryc. 2A) było siedlisko o charakterze ekotonowym (las/łąka). Stanowisko to położone jest niedaleko Przełęczy Dukielskiej (Ryc. 2B), przez którą gatunek ten prawdopodobnie przedostał się do Polski. Jest to najbardziej na północ wysunięte stanowisko omawianego chrząszcza, czego przypuszczalnie skutkiem jest stosunkowo późny termin obserwacji. Możliwość migracji gatunków południowych przez niskie transkarpackie przełęcze w Beskidzie Niskim (ondawski szlak migracyjny) w obliczu zmieniającego się (ocieplającego) klimatu, została w ostatnim czasie stwierdzona wielokrotnie (m.in. PAWAŁOWSKI 2009, TASZAKOWSKI 2012, DOBOSZ & ZAMORSKI 2015, SZCZEPAŃSKI *et al.* 2016).

Ryc. 1. Odłowiony okaz *Isorhipis nigriceps* (fot. A. Taszakowski).

Fig. 1. Collected specimen of *Isorhipis nigriceps* (photo A. Taszakowski).

Ryc. 2. **A** – Środowisko odłowu *Isorhipis nigriceps*, **B** – Lokalizacja stanowiska odłowu na obszarze Polski (fot. A. Taszakowski).

Fig. 2. **A** – Habitat of collection of *Isorhipis nigriceps*, **B** – Location of the collection site in Poland (photo A. Taszakowski).

PIŚMIENNICTWO

- BOROWSKI J. 2001. Próba waloryzacji lasów Puszczy Białowieskiej na podstawie chrząszczy (Coleoptera) związanych z nadrzewnymi grzybami, In: SZUJECKI A. (Ed.), Próba szacunkowej waloryzacji lasów Puszczy Białowieskiej metodą zooindykacyjną. Wydawnictwo SGGW, Warszawa: 287–317.
- BUCHHOLZ L. 2005. Goleńczykowate (Eucnemidae), In: BOGDANOWICZ W., CHUDZICKA E., FILIPIUK I., SKIBIŃSKA E. (Eds). Fauna Polski – charakterystyka i wykaz gatunków. Warszawa (MiZ PAN): 128–129.
- BUCHHOLZ L. 2008. Sprężyki (Coleoptera: Elateridae, Eucnemidae, Throscidae) rezerwatu leśno-stepowego „Bielinek” nad Odrą – charakterystyka i geneza fauny. *Wiadomości Entomologiczne* 27: 195–258.
- BUCHHOLZ L., BURAKOWSKI B. 1989. *Isorhipis marmottani* (BONVOULOIR, 1871) (Coleoptera, Eucnemidae) – nowy dla fauny Polski przedstawiciel goleńczykowatych. *Przegląd Zoologiczny* 23: 89–95.
- BUCHHOLZ L., OSSOWSKA M. 1993. Nowe dane i uwagi o występowaniu w Polsce niektórych gatunków z nadrodziny sprężyków (Coleoptera, Elateroidea). *Wiadomości Entomologiczne* 12: 58.
- BUCHHOLZ L., OSSOWSKA M. 1998. Charakterystyka zgrupowań Elateroidea (Insecta: Coleoptera) w naturalnych i przekształconych gospodarką leśną grądach Puszczy Białowieskiej. *Parki Narodowe i Rezerwaty Przyrody* 17: 13–29.
- BURAKOWSKI B. 1991. Cerophytidae, Eucnemidae, Throscidae, Lissomidae. *Klucze do oznaczania owadów Polski* 19(35–37): 37–78.
- BYK A. 2007. Waloryzacja lasów Gór Świętokrzyskich na podstawie struktury zgrupowań chrząszczy saproksylicznych, In: BOROWSKI J., MAZUR S. (Eds). Waloryzacja ekosystemów leśnych Gór Świętokrzyskich metodą zooindykacyjną. SGGW, Warszawa: 57–118.
- BYK A., BOROWSKI J., BUCHHOLZ L. 2004. Nowe stanowiska niektórych, krajowych gatunków chrząszczy z rodziny goleńczykowatych (Coleoptera: Eucnemidae). *Wiadomości Entomologiczne* 23: 57–58.
- BYK A., MOKRZYCKI T., PERLIŃSKI S., RUTKIEWICZ A. 2006. Saproxylic beetles – in the monitoring of anthropogenic transformations of Białowieża Primeval Forest, In: SZUJECKI A. (Ed.) Zooindication-based monitoring of anthropogenic transformations in Białowieża Primeval Forest. Warsaw Agricultural University Press. Warsaw: 325–397.
- DOBOSZ R., ZAMORSKI R. 2015. Dwa nowe gatunki złotooków dla fauny Polski i materiały do poznania sieciarek Beskidu Zachodniego (Neuroptera: Chrysopidae, Hemerobiidae). *Acta entomologica silesiana* 23(015): 121–126.
- GRUSZKA A., TARNAWSKI D. 1995. *Trixagus elateroides* (HEER) (Coleoptera, Throscidae) oraz *Isorhipis melasoides* (CAST.) i *Dirhagus pygmaeus* (F.) (Coleoptera, Eucnemidae) – nowe stanowiska w Polsce. *Wiadomości Entomologiczne* 13: 256.
- HILSZCZAŃSKI J., PLEWA R., JAWORSKI T., SIERPIŃSKI A. 2015. *Microrrhagus pyrenaeus* BONVOULOIR, 1872 – a false click beetle new for the fauna of Poland with faunistic and ecological data on Eucnemidae. *Spixiana* 38(1): 77–84.
- HORION 1953. Faunistik der mitteleuropäischen Käfer. Band III: Malacodermata, Sternoxia (Elateridae bis Throscidae). Entomologische Arbeiten aus dem Museum Frey, München. Sonderband: XVIII + 340 pp.
- LÜLLWITZ 1916. Verzeichnis der im Regierungsbezirk Köslin aufgefundenen Käfer. *Stettiner. Entomologische Zeitung* 76: 205–264.
- MERTLIK J. 2008. Druchy čeledi Melasidae (Coleoptera: Elateroidea) České a Slovenské republiky. *Elateridarium* 2: 69–137.
- MUONA J. 2007. Family Eucnemidae, In: LOBL, I., SMETANA A. (Eds). Catalogue of Palaearctic Coleoptera, Vol. 4. Elateroidea – Derontoidea – Bostrichoidea – Lymexyloidea – Cleroidea – Cucujoidea. Apollo Books, Stenstrup: 81–86.
- NIETO A., MÉNDEZ M., MASON F., HORÁK J., CAMPANARO A. 2010. *Isorhipis nigriceps*. The IUCN Red List of Threatened Species 2010: e.T157850A5158962.
- PAWŁOWSKI J. 2009. Cenne bezkręgowce naziemne Magurskiego Parku Narodowego i terenów ościennych, In: GÓRECKI A., ZEMANEK B. (Eds), Magurski Park Narodowy – monografia przyrodnicza, Krempana-Kraków: 132–146.
- RECALDE IRURZUN J. I., PÉREZ-MORENO I., SAN MARTÍN A.F. 2007. *Crepidophorus mutilatus* (ROSENHAUER, 1847), *Aulonothroscus laticollis* (RIBINSKY, 1897) e *Isorhipis nigriceps* (MANNERHEIM, 1823): tres destacables Elateroidea de distribución discontinua, nuevos para la Fauna Ibérica (Coleoptera: Elateridae, Throscidae, Eucnemidae). *Boletín Sociedad Entomológica Aragonesa* 41: 397–401.
- SMATANA I. 1996. Faunistic records. *Entomological Problems* 27(2): 148.

- SZCZEPAŃSKI W. T., TASZAKOWSKI A., KARPÍŃSKI L., KASZYCA N. 2016. Nowe stanowiska sprężykowatych (Coleoptera: Elateridae) w Beskidzie Wschodnim. *Acta entomologica silesiana* 24(001): 7–15.
- TASZAKOWSKI A. 2012. Występowanie *Eysarcoris ventralis* (WESTWOOD, 1837) (Hemiptera: Pentatomidae) w Polsce. *Acta entomologica silesiana* 20: 33–55.
- VAN MEER C. 1999. *Isorhipis nigriceps* (MANNERHEIM) (Coeloptera, Eucnemidae): observations biologiques. *Le Coléoptériste* 36: 91–92.
- ZEBE G. 1852. Synopsis der bisher in Deutschland aufgefundenen Coleoptera. *Entomologische Zeitung herausgegeben von dem entomologischen Vereine zu Stettin* 13: 409–416.

Accepted: 28 August 2017; published: 7 September 2017

Licensed under a Creative Commons Attribution License <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>